

Posudek diplomové práce

Literární vztah mezi Markovým a Tomášovým evangeliem

Pavel Eder

Diplomová práce Pavla Edera byla předložena na katedře Nového zákona v oboru Evangelická teologie v červenci 2020.

Metoda a postup práce

Tomášovo evangelium (dále: TmEv) budí tradičně velkou pozornost odborné i laické veřejnosti jako jeden z nejstarších nekanonických spisů o Ježíšovi. Autor diplomové práce (dále: DP) si je vědom rizika, jež je s touto pozorností spojeno, a proto postupuje obezřetně jak ve vymezení látky, tak i v postupu a formulaci závěrů. Pozornější čtenář snadno odhalí, že k autorovu předporozumění patří sympatie k „láskyplné otevřenosti“ a pluralitě teologických názorů v rané církvi (DP 19-20), vzápětí však pozná, že autor své sympatie dovede ukáznit a nenechá jimi ovlivnit postup své práce.

V TmEv lze většinu synoptických paralel vztáhnout k Lukášově a Matoušově evangeliu; jestliže tedy autor jako předmět srovnání s TmEv zvolil Markovo evangelium, je to menšinové, ale o to cennější rozhodnutí. Pro autorovu obezřetnost je charakteristické již rozhodnutí, jít na věc „od lesa“, tj. věnovat se oběma spisům nejprve *zvlášť* (1. Dva svědkové). Je jenom logické, že vedle nejnutnějších úvodních poznámek o autorství a místě sepsání se věnuje otázkám datace, žánru a dochování textu (se zvláštním důrazem na text koptský) – tj. právě těm oblastem, ve kterých bude později hledat odpovědi na otázky vyplývající ze *srovnání* obou textů. V případě datace Mk se autor kloní ke standardní teorii dvou pramenů (DP 31) a také k postřehu, že Mk byl sepsán až po pádu Chrámu. Na stejné kritérium upozorňuje také v případě TmEv, i když ani zde nelze vyslovit definitivní závěr; to je patrné již na pečlivém tabulkovém srovnání, jak se názory na dataci vyvíjely v moderním bádání (v rozmezí let 1960–2017) (DP 40).

Zvláštní oddíl, řekli bychom rozcestník (1.3.1–3), je věnován třem hlavním možnostem popisu literárního vztahu mezi synoptiky a TmEv. Jako první nám autor představuje tezi Tomášovy nezávislosti na synoptících, kterou mu reprezentuje zejména J. Crossan (1985) a jeho kritérium *disimilarity*. Opačnou, tradiční tezi (ke které, jak ovšem uvidíme až v závěru, se autor sám přiklání: DP 107) reprezentuje M. Goodacre (2014) se svým důrazem na *verbatim agreements*. A konečně neutrální tezi společného pramenu „N“ nám autor představuje s pomocí formulací soudobého badatele J. Hormana (2011) (N znamená *notebook*, čímž Horman míní sbírku Ježíšových výroků, ovšem jinou nežli Q).

Po výstižném uvedení do dějin bádání a představení hlavních možností přikročí autor k hlavní části své práce, což je důkladná textová analýza tří nápadných paralel mezi Markem a Tomášem. Jedná se o Ježíšovy výroky na témata „čisté a nečisté“, „království Boží jako hořčičné zrno“ a „prorok není vítáný ve své domovině“. V prvním případě dochází k závěru, že Tomáš přebírá Markovo přeznačení Ježíšova výroku, nicméně také, že Tomáš (a Matouš) je svědkem předmarkovské látky (DP 78). Ohledně hořčičného zrna se zdá, že Tomáš i Marek navazují nezávisle na starší látku (nikoli však na Q) (DP 91–92). K podobnému závěru autor dospívá i ohledně posledního výroku o prorokově domovině (DP 104–105).

Je ovšem třeba zdůraznit, že autor všechny své závěry předkládá s velkou obezřetností. Klade sice velký důraz na filologickou analýzu jednotlivých pojmů a jejich překladových ekvivalentů, současně však nepřeceňuje platnost závěrů, které z ní vyvozuje.

Souhrnně lze autorovu analýzu charakterizovat jako velmi pečlivou. Pracuje s originálními texty, které samostatně překládá, což je zejména v případě koptských textů velmi přínosné. Odbornou diskusi nad jednotlivými místy sleduje ve velkém měřítku (viz přes sto položek v Bibliografii!), vlastní názory tedy formuluje s dobrou znalostí věci.

Forma a úroveň zpracování

Práce má všechny požadované náležitosti. Formální úprava zcela odpovídá požadavkům, jež jsou na písemné kvalifikační práce kladeny.

Práce má 123 stran. Řecké, koptské i hebrejské pasáže jsou vzorně vysázeny. Velkou péčí autor věnoval vzorně vypracovaným synoptickým přehledům.

Ve velkém množství poznámek pod čarou (111) nejednou objevíme zajímavé postřehy, jež by byly hodné dalšího rozvedení, kdyby se nejednalo o rozsahově limitovanou diplomovou práci (výběrově: 71¹⁷⁸ pojetí času ve Filipově evangeliu; 77¹⁹⁶ antijudaistické přeznačení Ježíšových výroků; 91²⁴⁷ problém futurální či přítomné eschatologie v TmEv).

Ke slovu se dostanou nejen Tomáš a Marek a synoptikové, ale také Jan, Pavel, starozákonní texty, LXX a také apokryfy a texty rabínů či tzv. apoštolských otců. Ve všech těchto pramenech se autor dobře orientuje, cituje v původních jazycích a překládá podle standardních zvyklostí.

Bibliografie je rozdělena na „Pramenné zdroje“ (11 položek) a „Sekundární zdroje“ (108). Čtenář uvítá i „Přehled zkratek“ a jedenáct přehledných tabulek.

Závěr

Autor vynikajícím způsobem prokázal schopnost přehledně popsat komplikované téma, pečlivě pracovat s řeckými, koptskými a dalšími texty, zorientovat se v odborné diskusi a na jejím podkladě obezřetně formulovat vlastní analýzou podložené názory. Doporučuji práci k obhajobě a navrhuji klasifikaci A "výtečně".

Praha, 2.9.2020

Mgr. Jan Dus, Th.D.